

*Dr. Szilágyi Gábor**

A JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYEI VÁLLALKOZÁSOK IPARJOGVÉDELMI TUDATOSSÁGA**

BEVEZETÉS ÉS KUTATÁSMÓDSZERTAN

A tanulmány elkészítéséhez egy konvergenciaregiónban lévő megye adatait kérdeztük le célzottan, a vállalkozások iparjogvédelmi tudatosságát elemezve. A téma vizsgálatához kérdőív készült, és azt előre meghatározott alanyi körhöz juttattuk el. Az elkészült kérdőív alapja az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemlében megjelent (dr. Huszák Loretta, Mészáros Eleonóra: A magyar vállalkozások iparjogvédelmi tudatossága – két kérdőíves felmérés tanulságai, 2011. 4. szám) cikk volt, amely generálisan a magyar vállalkozások iparjogvédelmi tudatosságát vizsgálta. Jelen kutatásban egy ipari teljesítmény szempontjából gyengébben teljesítő megye ismérveit vizsgáltuk. E kutatás hosszú távú célja, hogy indikátorként szolgálhasson a gazdaság élénkítésének módszereihez az iparjogvédelem rendszerén keresztül. A széles spektrumú későbbi elemzések fontosak azért is, mert a témát vizsgálva általános igazságok nem könnyen állapíthatók meg, ugyanis az iparjogvédelem területét széles körű heterogenitás jellemezi.¹ A mintát a Nemzeti Adó- és Vámhivatal és a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kereskedelmi és Iparkamara Jász-Nagykun-Szolnok megye 50 legjelentősebb cége c. kiadványában² felsorolt vállalkozások adták. A minta kijelölése arra a premisszára alapult, miszerint a megyében nagy valószínűséggel a topvállalkozások érintettek inkább a szellemi tulajdon-védelem körében. Ezt az állítást alátámasztja az innovatív vállalatok aránya Magyarországon és az EU-ban, annak méretkategóriák szerinti megoszlása, amely a táblázatban (1. ábra) szépen látható. „Minél nagyobb egy vállalat, annál nagyobb eséllyel innovatív.”³

* PhD-hallgató, Debreceni Egyetem Marton Géza Állam-és Jogtudományi Doktori Iskola.

** A tanulmány megírása az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében valósult meg.

¹ Csécsy György: Az iparjogvédelem heterogenitása. Debreceni Jogi Műhely, 2018, DOI 10.24169/DJM/2018/3-4/2.

² Jász-Nagykun-Szolnok Megye 50 legjelentősebb cége. Nemzeti Adó- és Vámhivatal Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kereskedelmi és Iparkamara, Szolnok, 2017.

³ Kutatás-Fejlesztés és Innováció Magyarországon. Nemzeti Innovációs Hivatal, Budapest, 2013, p. 13.

	Magyarország		EU-átlag	
	Nem innovatív	Innovatív	Nem innovatív	Innovatív
Kisvállalatok	74%	16%	51%	49%
Középvállalatok	54%	46%	35%	65%
Nagyvállalatok	30%	70%	21%	79%

1. ábra: Innovatív vállalatok aránya Magyarországon és az EU-ban méretkategóriák szerint
(adatok forrása: Eurostat, 2012)

A kérdőív a korábban megjelölt módszertannal készült. A felmérés anonim módon került elvégzésre, ezzel elnyerve a vállalkozások bizalmát, hogy válaszoljanak e szenzitív kérdéskörre is. A kitöltést a vállalkozások megtehették elektronikusan (online kérdőíven) vagy papíralapon. A kérdőíveket a megjelölt mintában szereplő vállalkozásoknak célzottan küldtük ki, törekedve az érintett cégek topmanagement szintjét elérni. A megkeresések online, elektronikus levélben történtek, illetve a közösségi médiákban megjelenő vállalkozásokat e csatornákon keresztül is felkerestük, számos személyes megkereséssel kibővítvé.

Az eredmények értékeléséhez az IBM SPSS Statistics szoftver 23 verzióját alkalmaztuk. Ezt követően pedig három kiválasztott – különböző nemzetgazdasági ágazatokba tartozó – vállalkozás vezetőjével mélyinterjú is készült az eredmények mögötti összefüggések feltárása érdekében.

EREDMÉNYEK

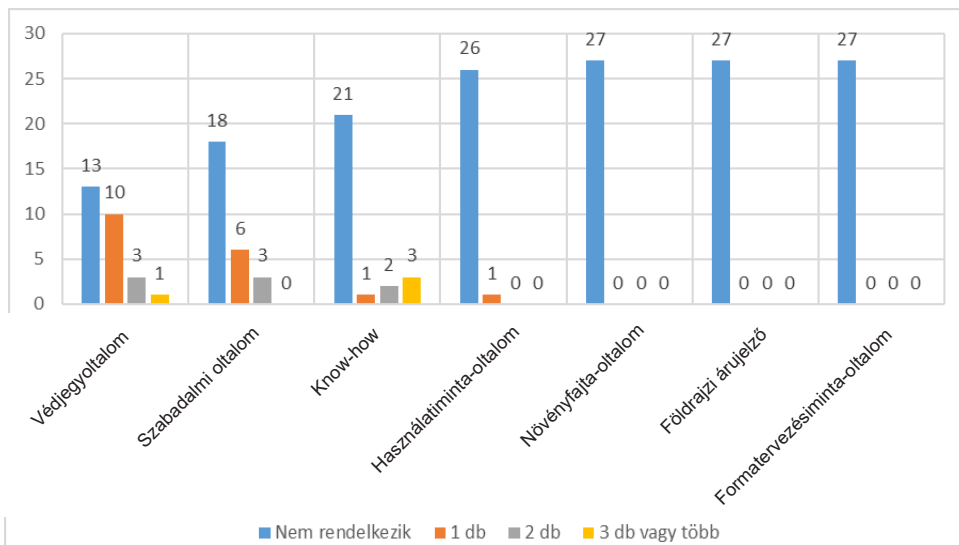
A kérdőívben a statisztikai elemzések elvégzése végett felmértük a vállalkozás nemzetgazdasági ágazatát és a foglalkoztatottak létszámát. A kérdőívet a kijelölt 49 mintából 27-en töltötték ki, azaz a kijelölt vállalkozások 55%-a lett sikeresen elérve. Ezek alapján az elemzésekhez végzett teljes mintaszám huszonhét vállalat lett (N=27). A kitöltők megoszlása iparágak szerint: az ipar területéről 17 (63%), a kereskedelemről 6 (22,2%), az üzleti szolgáltatások és a mezőgazdaság területéről 2-2 (7,4-7,4 %) volt. A kitöltő vállalkozások közül a foglalkoztatottak száma szerint 20 a 250 fő feletti nagyvállalkozás körébe tartozik (74,1%), 50–250 fő közötti középvállalkozás csak 7 (25,9%) volt. A lenti keresztábra elemzéséből kitűnik, hogy van kapcsolat a foglalkoztatottak létszáma és a vállalkozások nemzetgazdasági ágazata között.

			Foglalkoztatottak létszáma		Total
			250 fő felett	50-250 fő	
Vállalkozás nemzetgazdasági ágazata	Üzleti szolgáltatások	Count % within Vállalkozás nemzetgazdasági ágazata	0 0%	2 100%	2 100%
	Kereskedelem	Count % within Vállalkozás nemzetgazdasági ágazata	5 83,3%	1 16,7%	6 100%
	Ipar	Count % within Vállalkozás nemzetgazdasági ágazata	15 88,2%	2 11,8%	17 100%
	Mezőgazdaság	Count % within Vállalkozás nemzetgazdasági ágazata	0 0%	2 100%	2 100%
Total		Count % within Vállalkozás nemzetgazdasági ágazata	20 74,1%	7 25,9%	27 100%

2. ábra: Vállalkozások nemzetgazdasági ágazata és a foglalkoztatottak létszámának kereszt táblája

Az első kérdésben a kitöltő vállalkozások kutatás-fejlesztési tevékenységét vizsgáltuk, a huszonhét kitöltő vállalkozásból 19 (70,4%) nem végez, 8 végez K+F-tevékenységet saját bevallása szerint.

Lekérdezést végeztünk arra vonatkozóan is, hogy a vállalkozásnak van-e saját logója, jelmondata vagy más egyedi megjelölése. E kérdés kapcsán nem volt meglepő az eredmény ebben a vállalkozói körben: minden válaszadó azt jelölte meg, hogy van ilyen megjelölése. Meglepő eredményt kaptunk azonban arra vonatkozóan, hogy ez a logó vagy egyedi megjelölés rendelkezik-e védjegyyalommal. A kitöltő vállalkozások több mint fele, 51,9% (14) nem rendelkezik védjegyyalommal, és csak 48,1% (13) rendelkezik védjegyyalommal saját logója vagy egyedi megjelölése tekintetében.

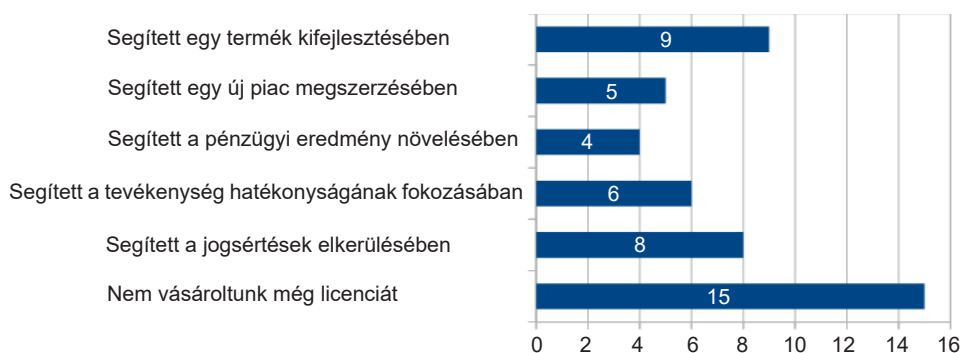
3. ábra: Vállalkozások érintettsége iparjogvédelmi oltalmakban

Fontos kérdése volt a kérdőívnek a mintában szereplő vállalkozások egyes oltalmi formák tekintetében fennálló, hatályos oltalmainak száma. Ez alapján igencsak meglepő eredményeket láthatunk a fenti diagramon (3. ábra). A legmagasabb számban a védjegyetartalom jelent meg a kitöltő cégeknél. 10 vállalkozásnak 1-1 db védjegye, 3 vállalkozásnak 2-2 db védjegye, és a 1 vállalkozásnak 3 db vagy több védjegye van saját bevallása szerint. A szabadalmi oltalom körében a 6 vállalkozásnak 1-1 db oltalma, 3 vállalkozásnak 2-2 db oltalma áll fenn. A használatiminta-oltalom körében a kitöltő vállalkozások közül csupán 1 rendelkezik egyetlen oltalommal. A növényfajta-oltalom, a földrajzi-árujelző, és a formatervezésiminta-oltalom esetében egy vállalkozás sem rendelkezik oltalommal. A know-how-ra vonatkozóan több vállalkozás is jelezte, hogy rendelkezik ilyen védett ismerettel, és 3 vállalkozás ebből a mintából is több egymástól független know-how-t tud a saját tevékenysége körében megkülönböztetni. Fontos lenne a vállalkozások figyelmét a formatervezés – ennek révén pedig a formatervezésiminta-oltalom fontosságára felhívni, ugyanis azok a vállalkozások, amelyek tőkét investálnak a formatervezésbe, jelentősen fokozhatják jövedelmezőségüket.⁴

⁴ Tattay Levente: Versenyképesség és szellemi alkotások az Európai Unióban. Wolters Kluwer, Budapest, 2016, p. 311.

Vizsgálat tárgya volt, hogy a fennálló oltalmak megszerzéséhez (a know-how kivételével) a vállalkozások vettek-e igénybe külső segítséget. Az eredmények alapján 5 vállalkozás szabadalmi ügyvivő közreműködését, 7 vállalkozás pedig ügyvéd segítségét vette igénybe, a további kitöltők külső közreműködő (jogi képviselő) nélkül szerezték meg az oltalmat.

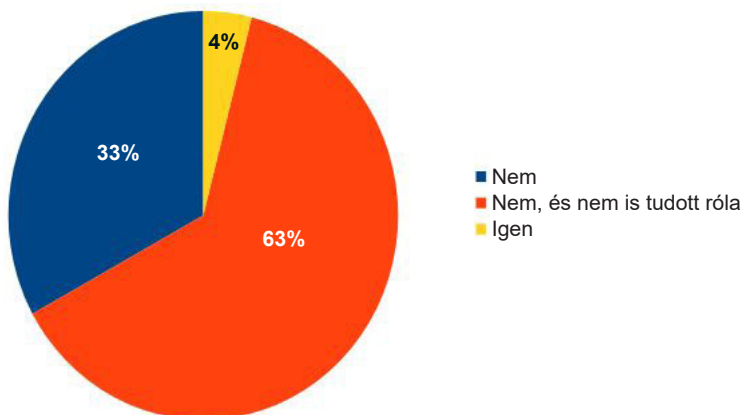
A licencvásárlásra (használati szerződés) is végeztünk lekérdezést. Itt már nagyobb aktivitást mutattak a kitöltő vállalkozások. Szabadalmilicencia-szerződést 9, védjegylicencia-szerződést 5, használatiminta-oltalomra vonatkozó licencszerződést 3, és formatervezési-minta-oltalmi licencszerződést 2 vállalkozás kötött saját bevallása szerint.

4. ábra: A licencvásárlás hatása a vállalkozások működésére

Lekérdezésre került a licencia vásárlása kapcsán a vállalkozások véleménye arról, hogy a vásárolt licencia milyen hatással volt a vállalkozás működésére (4. ábra). Ebben a körben külön vizsgáltuk, hogy a licenciat vásárló vállalkozások milyen válaszokat adtak a licencia hatásával kapcsolatban. A szabadalmi licenciat vásárló vállalkozások 77,8%-a válaszolta, hogy a vásárlás segített a jogsértések elkerülésében. Elmondható, a két változó között korreláció áll fenn (szignifikanciaszint 0,001). Szintén kapcsolat áll fenn a szabadalmilicencia-szerződést kötő vállalkozások és azok között a válaszadók között, ahol a licencszerződést mint a vállalkozási tevékenység hatékonyságának fokozási eszközt jelölték. Itt a kitöltők 55,6%-a választotta ezt az opciót. A szabadalmi licenciat vevő vállalkozások körében nem mondható el azonban, hogy az ilyen kapcsolat segített a pénzügyi eredmény növelésében. Azonban a használatiminta-oltalomra vonatkozó licencszerződést kötő vállalkozások szerint ez segíti az üzleti élet tisztaságát.

Elemeztük a vállalkozások iparjogvédelmi jogvitákban való érintettségét, a válaszolók 14,8%-a érintett (4 vállalkozás), és 85,2%-a (23 vállalkozás) nem volt még érintett iparjogvédelmi jogvitákban.

5. ábra: A JNSZM Kereskedelmi- és Iparkamarához szellemi tulajdon-védelmi tájékoztatásért fordulás esetei

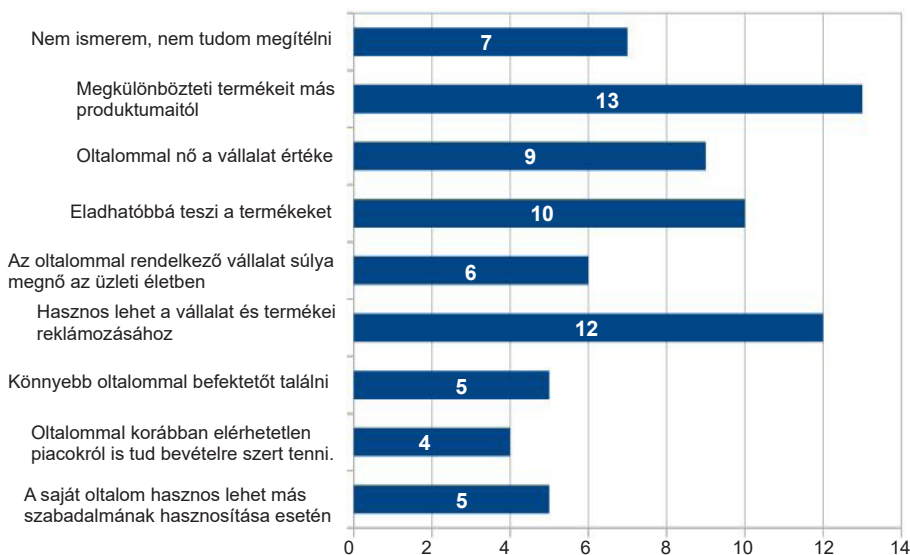
Vizsgáltuk, hogy a vállalkozások mennyire tájékozottak, illetve mennyire veszik igénybe a Kereskedelmi- és Iparkamara szellemi tulajdon-védelmi tájékoztatási szolgáltatását. A válaszolók közül csupán 1 vállalkozás (4%) jelölte meg azt, hogy igénybe vett már ilyen szolgáltatást, 9 vállalkozás soha nem vette még igénybe (33,3%), 17 vállalkozás (63%) szintén nem vette igénybe még soha, de nem is tudott róla, hogy a kamara tud ilyen téren is információt szolgáltatni.

6. ábra: A védjegyoltalom előnyei a válaszadók megoszlása szerint

A védjegyoltalom előnye kérdés esetében az országos trendhez képest az elsődleges eltérés, hogy a „megkülönbözteti a termékeket és a szolgáltatásokat mások produktumaitól” lehetőség a harmadik helyre került az országosan elsővel szemben. Minden más opció esetén azonban a válaszok mintázata az országos trendeket közel azonosan tükrözte vissza.

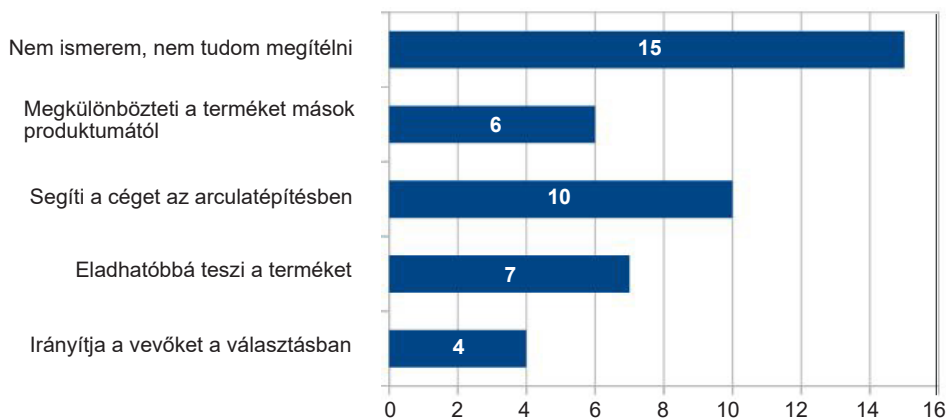
Külön vizsgáltuk a védjegyoltalommal rendelkező és a védjegyet vásárló (használati szerződés) vállalkozások válaszait ebben a kérdéskörben. Érdemileg értékelhető kapcsolat a védjegylicenciát vásárló vállalkozások és azon válaszok között volt, miszerint a védjegy megkülönbözteti a termékeket és szolgáltatásokat mások produktumaitól.

7. ábra: A szabadalmi és a használatiminta-oltalom előnyeinek a válaszadók megoszlása szerint

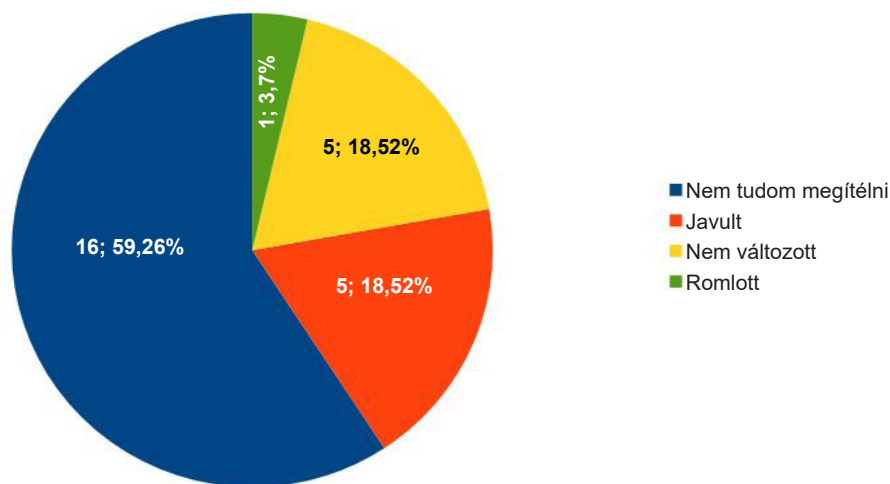
A szabadalmi és a használatiminta-oltalom előnyeinek vizsgálatakor – hasonlóan az országos trendhez – a „megkülönbözteti a terméket más produktumoktól” válasz említési gyakorisága volt a leggyakoribb, azonban a többi lehetséges választási opció nem tükrözi szorosan az országos trendeket, még ha hasonlóságok meg is figyelhetők. Vizsgáltuk továbbá a szabadalommal vagy használatiminta-oltalommal rendelkező vagy azokat licenciába vevő vállalkozások és a kérdésre adott válaszuk kapcsolatát. Értelmezhető kapcsolat a használatiminta-oltalommal rendelkező, illetve az arra licenciát vásárló vállalkozások és „a saját oltalom hasznos lehet más szabadalmának hasznosítása esetén” válasz kapcsán volt megfigyelhető. Továbbá hasonlóan jól értelmezhető kapcsolat áll fenn a a szabadalmi licenciát vásárló vállalkozások és „az oltalommal megnő a vállalat súlya az üzleti életben” válasz, illetve

a használatiminta-licenciát vásárló és a „könnyebb befektetőt találni” lehetőséget választó vagy „az oltalommal nő a vállalat értéke” választ adó kitöltők között.

8. ábra: A formatervezésiminta-oltalom előnyeinek a válaszadók megoszlása szerint

A kérdőívben a kérdésre adott válaszok alapján a korábbi két kérdéshez képest a legérdekesebb megfigyelés a formatervezésiminta-oltalom előnyeivel kapcsolatban az volt, hogy a legnagyobb arányban ez a terület volt ismeretlen és ezért megítélhetetlen a kitöltők számára. Körülbelül minden második kitöltő jelölte meg ezt a lehetőséget. A többi válaszlehetőséget megjelölő kitöltők a legnagyobb számban a „segítséget nyújt a cég arculatépítésében” választ jelölték meg – szemben az országos kutatásban elsődlegesen megjelenő más produktumoktól való megkülönböztetőképességgel. Összességében az eltérés itt magyarázható azzal is, hogy a kitöltő vállalkozások közül egy sem rendelkezett formatervezésiminta-oltalommal, és csak kettő volt, amelyik vásárolt ilyen licencszerződés keretében. Ebben a kérdéskörben is megvizsgáltuk a formatervezésiminta-oltalommal rendelkező – azaz esetünkben nem rendelkező – és arra vonatkozó használati szerződést kötő vállalkozások és a kérdésre adott válaszok kapcsolatát. Értékelhető kapcsolat csak a használati szerződést kötő vállalkozások és az „eladhatóbbá teszi a terméket” válaszok között volt.

9. ábra: Az iparjogvédelem helyzetének változása Magyarországon

A kérdőívben felmértük, hogyan ítélik meg a kitöltők Magyarországon az iparjogvédelem helyzetének alakulását. A fenti diagramon láthatók a kapott eredmények. A válaszadók több mint fele nem tudta megítélni a változást, hozzávetőleg 20-20% választotta a javult vagy a nem változott lehetőséget, és csupán egy válaszadó döntött a romló helyzet válasz mellett. A kutatás alapjául hivatkozott tanulmányban⁵ a szerzők külön vizsgálták az oltalommal rendelkezők és az oltalommal nem rendelkezők válaszait. A vélemények nagyjából azonos értékeket mutattak. Az iparjogvédelem változásánál a negatív irányú változást ~5% jelölte, a jelen kutatásban ez az arány hasonló, 3,7%. A javulást a referenciában ~20% választotta, a jelen kutatásban az arány szintén hasonló, 18,82%. A korábbi kutatásban a nem változott opciót ~42% jelölte, itt már jelentős eltérés mutatkozik, a mi mutatóunkban ez csak 18,52%. Szignifikáns eltérés mutatkozik a „nem tudja megítélni” válaszban, ez ugyanis a referenciában ~27%, a jelenlegi eredményeinkben több mint ennek a duplája, 59,26%. Ezen adatok arra engednek következtetni, hogy a vélhetően szakavatott és az iparjogvédelemmel foglalkozó kitöltő vállalkozások véleménye hasonlít a korábbi országos átlaghoz. Azonban a megítélni nem tudó válaszok száma jóval magasabb, ami azt jelenti, hogy a jelenlegi mintában szereplő vállalkozások kevésbé ismerik és tudják megítélni a területet.

⁵ Dr. Huszák Loretta, Mészáros Eleonóra: A magyar vállalkozások iparjogvédelmi tudatossága – két kérdőív felmérés tanulságai. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 6. (116.) évf. 4. sz., 2011. augusztus, p. 26.

ÖSSZEGZÉS, KÖVETKEZTETÉSEK

A magyarországi szellemitulajdon-védelem helyzetén belül külön fókuszban Jász-Nagykun-Szolnok megye aktivitását vizsgáltuk. Az eredmények alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy a helyi vállalkozások lemaradásban vannak az európai trendekhez képest, a lemaradás oka elsődlegesen a szellemitulajdon-védelmi kultúra alacsony színvonala és a jogintézményekben rejlő lehetőségek ismeretének a hiánya. Jól megfigyelhető továbbá, hogy Magyarországon belül is jelentős eltérések vannak a megyék szellemitulajdon-védelmi aktivitásában. A vizsgált megye TOP50 vállalatai kifejezetten rosszul teljesítenek, a hazai IP-hez való hozzáadott értékük minimális, sajnálatos módon elhanyagolhatónak mondható – pár kivétellel. A multinacionális vállalatok ugyan igen jelentős szellemitulajdon-védelmi tevékenységet végeznek, de ez a tevékenység jellemzően a nemzetközi anyavállalatok kezében összpontosul. A mintában megjelenő magyar tulajdonosi körben lévő vállalatok szellemitulajdon-védelmi tevékenysége sajnálatos módon nem mondható szignifikánsnak. A nem kifejezetten biztatónak mondható eredmények ellenére a vállalkozások túlnyomó része érdeklődik a terület iránt, szeretné fejleszteni és gazdagítani a tudását. Dicséretesnek mondható a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának erőfeszítése, amelyet a terület ismertségének növelése érdekében tesz. A megyében a Kereskedelmi- és Iparkamara tevékenysége a területen az eredmények alapján nem éri el a potenciális felhasználókat. Ehhez kapcsolódóan javasolható a hálózat bővítése, esetleg koncepcionális szinten olyan alapokra helyezése, amelyek a 21. század kihívásainak inkább megfelelnek, mint például a vállalkozások számára közérthető, online tájékoztatóanyagok létrehozása, vagy jó gyakorlatok bemutatása a szellemitulajdon-védelem köréből. Jó megoldás lehetne a komplex tanácsadás jellegű szolgáltatás, amely több oldalról mutatná be és támogatná a terület fejlődését. A kommunikáció középpontjába a hazai vállalkozásokat lenne célszerű helyezni, megvilágítva a terület jogi előnyeinek túl annak lehetséges gazdasági hasznait is. A multinacionális vállalatok – teljesen érthető módon – nem érdekeltek IP-portfóliójuk széttagolásában, tehát az innovációs és K+F-programok origójába a hazai nagyvállalatok mellett a kkv-szektor széles körű bevonása indokolt lehet, de kiemelt fontosságú hangsúlyt helyezni az iparjogvédelmi tudatosításra is.

Az iparjogvédelem mára fejlett, szerteágazó területként rajzolódik ki előttünk, amely jelentős gazdasági potenciállal bír. Axiómaként kijelenthetjük, hogy vállalatok mindig is a profit maximalizálásra törekedtek, ennek eszköze lehet az optimalizálás az iparban és a gazdaságban egyaránt. A legtöbb országban, köztük Magyarországon is napjainkban központi szerepet kap az innováció és a kutatás és fejlesztés támogatása. Ezen törekvések potenciális produktumai az iparjogvédelem tárgykörébe eső alkotások lehetnek. Az innovációt célzó támogatások akkor lehetnek sikeresek, ha annak célját a támogatott azt minél magasabb szinten implementálja a szervezetébe.